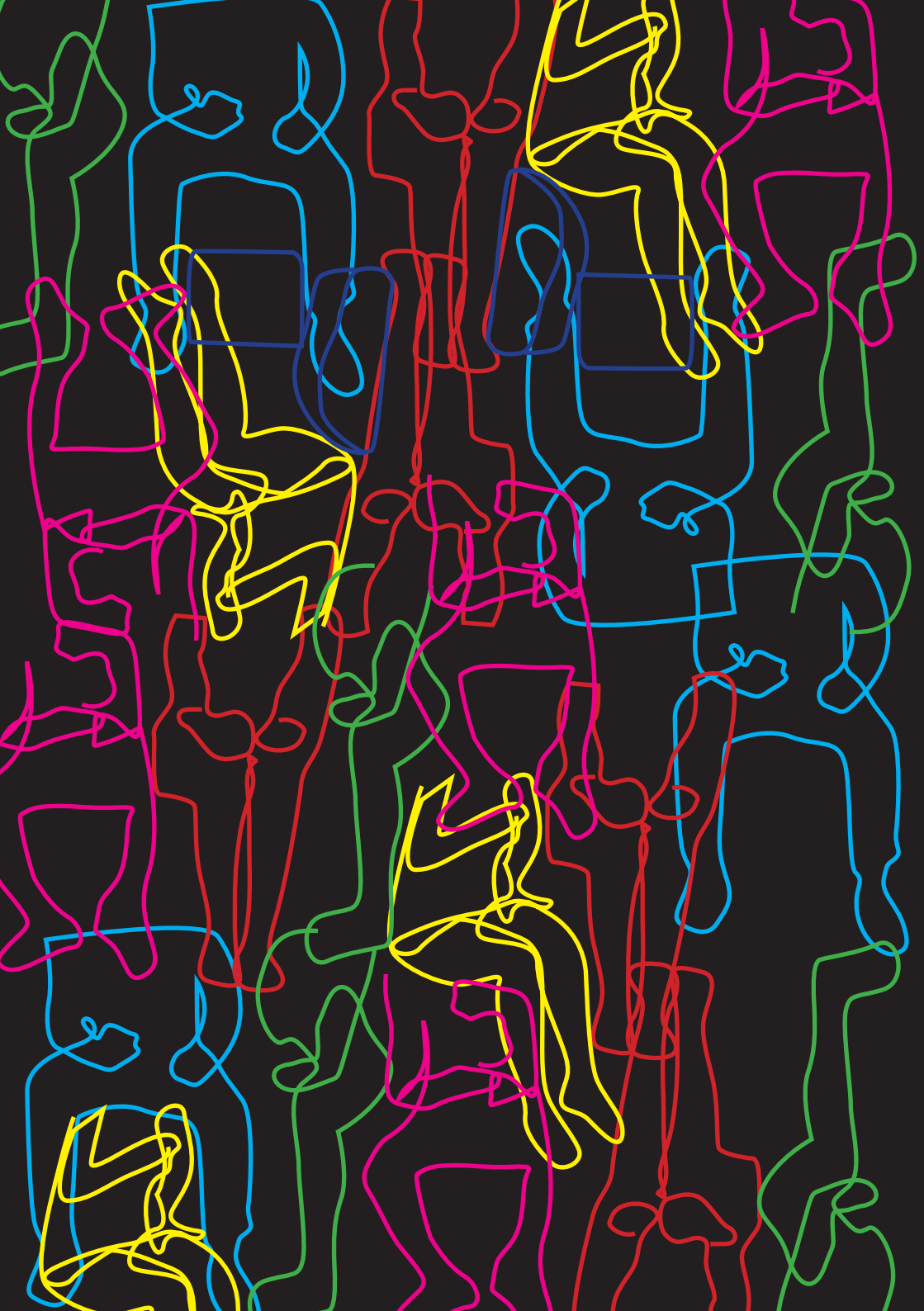

VLAAMSE LGBT+
SCHOOLKLIMAAT ENQUÊTE
2016 - 2017

“Leerkrachten praten bijna nooit over halebigerelateerde onderwerpen. Als het toch wordt bovengehaald, volgt meestal een kort antwoord en wordt dan snel weer van onderwerp veranderd.”

“Ik ben slechts iets minder dan een half schooljaar naar school geweest wegens depressie, zelfpijnningen en zelfmoordneigingen.”

“Toen ik uit de kast kwam als lesbisch op school, dachten vrouwelijke medeleerlingen dat ik op hen verliefd zou worden als ik hen zou zien in de kleedkamer.”

“Mijn school is zeer slecht ingelicht over transgenders. Het is een extra obstakel om aan het lot van een leerkracht overgelaten te worden zonder een schoolbeleid. Wanneer de leerkracht mij niet mag omdat ik transgender ben, moet ik me maar omkleden bij mijn geboortegeslacht. Ik kan daarmee niet bij mijn ouders klagen, en mijn (graad)directrice is zelf transfoob. Ik sta hier dus alleen voor. Leerkrachten die me echter wél proberen te helpen, worden bedreigd met ontslag. Is er geen manier om zo’n beleid verplicht te maken? Zodat transfoobie door leerkrachten of directieleden niet meer door de beugel kan?”

INLEIDING

De afgelopen 15 jaar is er in Vlaanderen veel veranderd op het vlak van LGBT+ (Lesbisch, Gay, Biseksueel en Transgender) rechten. De holebi- en transgender beweging boekte verschillende successen. Zo was België het tweede land ter wereld waar koppels van hetzelfde geslacht kunnen trouwen, en werd het automatisch meemoederschap in 2016 gerealiseerd. Zeer recentelijk (2018) kunnen transgenderpersonen hun genderregistratie wijzigen door middel van een gemeentelijke administratieve procedure zonder medische voorwaarden.

Volgens de meest recente SCV-enquête (Sociaal-Culturele Verschuivingen) zien we dat holebi's in sterke mate geaccepteerd worden. 91 procent van de Vlamingen vindt dat holebi's hun leven moeten leiden zoals ze dat zelf willen en 75 procent staat achter de openstelling van het huwelijk voor koppels van hetzelfde geslacht. Toch zijn er ook negatieve attitudes onder de Vlaamse bevolking te vinden. 1 op de 5 mensen in Vlaanderen zou het problematisch vinden als hun kind een relatie zou hebben met iemand van hetzelfde geslacht, terwijl 31 procent van de Vlamingen 2 mannen die in het openbaar kussen als aanstootgevend ervaren terwijl dit bij een man en een vrouw 11 procent is. (uit SCV enquête: www.statistiekvlaanderen.be/survey-scv-survey)

De afgelopen jaren is er weinig onderzoek gevoerd naar de schoolervaringen van LGBT+jongeren in het secundair

onderwijs. Hierdoor blijft het moeilijk om gefundeerde uitspraken te doen en een *evidence based* beleid te voeren om het welzijn van LGBT+jongeren in het onderwijs te verbeteren. Om meer inzicht te krijgen in de schoolervaringen van LGBT+jongeren sloegen GLSEN (the Gay, Lesbian and Straight Education Network) en Columbia Teachers College de handen in elkaar om een schoolklimaatenquête af te nemen. [GLSEN begon in de Verenigde Staten in 1999 met de eerste schoolklimaatenquête omdat er te weinig data was. De situatie was vergelijkbaar met Vlaanderen op dit moment.](#) Sindsdien herhalen ze deze enquête tweejaarlijks om het welbevinden van LGBT+leerlingen op te volgen.

Voor de Vlaamse editie van de schoolklimaat enquête werkten cavarria, Columbia Teacher College en GLSEN samen.

De enquête onderzoekt de aanwezigheid van negatief LGBT+taalgebruik en gedrag zoals pestervaringen en geweld op school. De enquête bevraagt ook welke elementen binnen de school bijdragen aan negatieve schoolervaringen en in hoeverre deze negatieve ervaringen invloed hebben op hun schoolverbondenheid en -prestaties. Ten laatste bevraagt de enquête welke elementen kunnen bijdragen aan een positief schoolklimaat. Deze versie is een samenvatting. Het volledige Engelstalige onderzoek kan u terugvinden via

www.cavarria.be/scholierenenquete

METHODIEK EN AANTAL DEELNEMERS

Deelnemers vulden een online enquête in over hun schoolervaringen tijdens het schooljaar 2016-2017. De deelnemers moesten in dat jaar als leerling actief geweest zijn binnen het secundair onderwijs in Vlaanderen en zich identificeren als LGBT+ (+ staat voor panseksueel, queer, onduidelijk, interseks of een andere niet-cisgender of niet-heteroseksuele identificatie).

De bevraging vond plaats tussen juni en augustus in 2017 en werd afgesloten voor de start van het schooljaar van 2018-2019.

De enquête kon enkel online ingevuld worden. De basis van de enquête was de *2015 school climate survey* van GLSEN. De enquête werd aangepast aan de Vlaamse schoolcontext door çavaria. Scholieren konden zelf bepalen waar ze de enquête invulden. Dat kon thuis, op school of via hun smartphone.

Om een sample te bekomen dat groot en divers genoeg is werd er ingezet op promotie via verschillende socialemediakanalen zoals Facebook, Instagram en Snapchat. In totaal hebben er **484 leerlingen** de enquête ingevuld. Meer dan de helft (58 procent) van de deelnemers gaf aan op een ASO school te zitten. De volledige lijst van scholen en netten kan u terugvinden in het volledige onderzoek via de volgende link:

www.cavaria.be/scholierenenquete

LEEFTIJD

	%
13	1.7
14	7.4
15	14.5
16	24
17	26.7
18	15.7
19	6.8
20	3.3

SEKSUELE ORIËNTATIE

	%
Homoseksueel	32
Lesbisch	31.8
Heteroseksueel	4.5
Biseksueel	33.9
Panseksueel	20.5
Onduidelijk	19.6
Queer	22.1
Andere seksuele oriëntatie	5.6

GENDER

	%
Vrouw	51.4
Man	37.4
Transgender	10.3
Interseks	1.4
Gender non-binair	14.9
Anders	5

LGBT+ staat voor holebi- en transgender personen. De + staat voor alle mogelijke seksuele en genderidentiteiten die niet tot de hetero- of gendernorm behoren.

(ONVEILIG) SCHOOLKLIMAAT SCHOOLJAAR 2016 – 2017

Scholen zijn voor veel LGBT+jongeren geen veilige omgeving. Een groot deel van de respondenten voelt zich onveilig en een overgrote meerderheid hoort op regelmatige basis LGBT+negatief taalgebruik.

Schoolveiligheid:

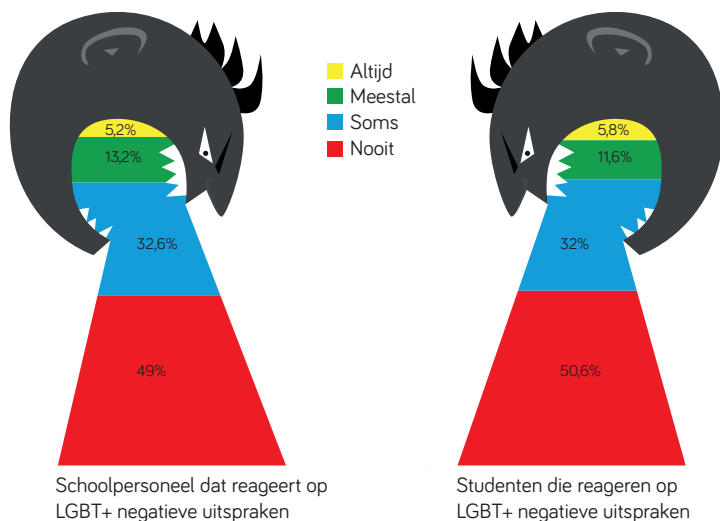
- 41% van de LGBT+leerlingen voelde zich onveilig vanwege hun seksuele oriëntatie. 27% voelde zich onveilig vanwege hun genderexpressie.
- Bijna een kwart (24,2 %) van de LGBT+leerlingen probeert niet naar het toilet te gaan op school omdat ze er zich onveilig voelen. 24,4% probeert om diezelfde reden ook de LO-kleedkamers te vermijden.
- 22% van de LGBT+leerlingen miste op zijn minst 1 dag school in de afgelopen maand omdat ze zich onveilig voelden. 6% miste zelfs 4 of meer dagen in de afgelopen maand.

LGBT+negatief taalgebruik en opmerkingen:

- Zo goed als alle LGBT+leerlingen worden met LGBT+negatieve opmerkingen geconfronteerd op school. Bij iets meer dan de helft is dat zelfs op regelmatige of zeer regelmatige basis.
- 10% hoort dat leerkrachten af en toe LGBT+negatieve opmerkingen maken.
- 60% van de leerlingen vonden het heel vervelend als ze LGBT+negatieve opmerkingen in hun buurt hoorden.
- 49% van de LGBT+leerlingen zegt dat leerkrachten nooit reageren op LGBT+negatieve opmerkingen. (Grafiek 1.1)

“Ik denk dat ik zal wachten tot na het zesde middelbaar om mijzelf helemaal te outen, ik ben te bang om dit op school te doen.”

1.1 HOE VAAK REAGEREN SCHOOLPERSONEEL EN/OF LEERLINGEN OP LGBT+NEGATIEVE UITSPRAKEN VOLGENS DE LGBT+LEERLINGEN?

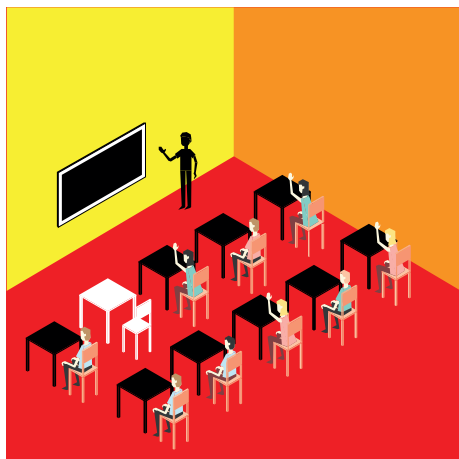
- Meer dan de helft van de LGBT+leerlingen (55,8 %) kreeg te maken met verbaal geweld vanwege hun seksuele oriëntatie. 44,6% kreeg te maken met verbaal geweld vanwege hun genderexpressie.
- 26,8% van de LGBT+leerlingen kreeg te maken met fysiek geweld (duwen, trekken etc.) vanwege hun seksuele oriëntatie en 17,3% vanwege hun genderexpressie. 8% werd in elkaar geslagen vanwege hun seksuele oriëntatie en 6,2% vanwege hun genderexpressie.
- 43% van de LGBT+leerlingen kreeg te maken met seksuele intimidatie. (bv. seksuele toespelingen, ongewenste aanrakingen)
- Een derde van de LGBT+leerlingen werd al eens gepest via sociale media (Facebook, Snapchat, Instagram etc.).
- 1 op de 5 LGBT+leerlingen gaf aan dat persoonlijke bezittingen opzettelijk gestolen werden of kapot werden gemaakt.
- 76% gaf aan het afgelopen schooljaar al eens het slachtoffer te zijn van gemene roddels en/of leugens. Bij 21% was dat op regelmatige tot zeer regelmatige basis.

Iets meer dan de helft (56,6%) van de leerlingen heeft één of meerdere incidenten gemeld bij het schoolpersoneel. We vroegen ook aan deze studenten of ze het gevoel hadden of een interventie van het schoolpersoneel effect heeft gehad. 38,7% gaf aan dat het personeel goed gehandeld heeft op hun melding.

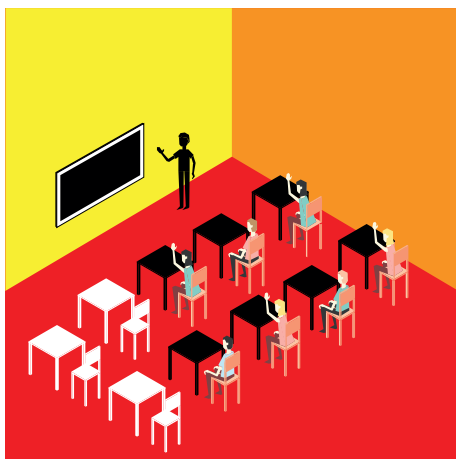
Leerlingen die op regelmatige basis verbaal en fysiek lastig gevallen worden op school beslissen vaker om niet naar school te gaan dan leerlingen die deze ervaringen niet hebben.

Leerlingen die op regelmatige basis lastig gevallen worden, hebben dubbel zoveel kans om een of meerdere dagen te missen dan studenten die deze ervaringen minder tot niet hebben. (Grafiek 1.2)

1.2 VERGELIJKING TUSSEN AFWEZIGHEID EN HET SLACHTOFFER ZIJN VAN PESTGEDRAG

Waar GEEN slachtoffers van pestgedrag rond seksuele oriëntatie en genderexpressie zijn, spijbelt ongeveer 10% van de LGBT+ leerlingen.

Waar WEL slachtoffers van pestgedrag rond seksuele oriëntatie en genderexpressie zijn, spijbelt ongeveer 30% van de LGBT+ leerlingen.

INDICATOREN VOOR EEN LGBT+ VRIENDELIJK SCHOOLKLIMAAT

Leerlingen die zich veilig en goed voelen op school presteren ook beter. LGBT+leerlingen die in een inclusieve schoolomgeving les volgen, geven aan dat ze zich beter voelen op school. Helaas is niet elke school een LGBT+ inclusieve school.

- 53% van de LGBT+leerlingen geeft aan dat andere leerlingen positief tot redelijk positief staan tegenover LGBT+personen.
- 1 op de 5 (21%) geeft aan dat de andere studenten op de school helemaal niet positief staan tegenover LGBT+personen.
- LGBT+leerlingen blijken elkaar wel te kennen. Bijna driekwart van de LGBT+leerlingen geeft aan dat ze meerdere LGBT+leerlingen kennen op school. Toch heeft 77% nog nooit een LGBT+jongerenactiviteit of -vereniging bezocht.
- 55% van de LGBT+leerlingen is uit de kast over hun seksuele oriëntatie bij de meeste of alle leerlingen.
- 29,2% is uit de kast bij de meeste of alle leerlingen als het over hun genderidentiteit gaat.
- Slechts 2% kent niemand van het schoolpersoneel die positief tegenover LGBT+leerlingen staat.

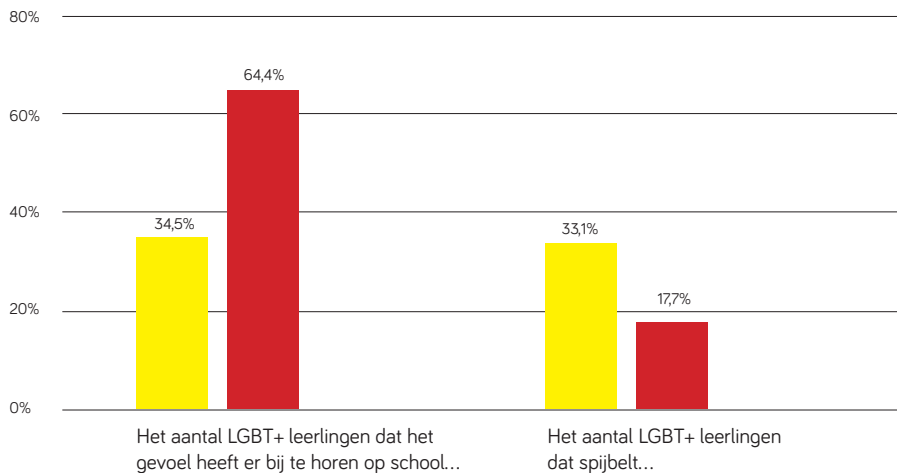
- 47% van de LGBT+leerlingen geeft aan dat ze met een CLB-medewerker en/of leerkrachten durven te praten over hun seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit/expressie.

Leerlingen zijn een stuk minder open over hun seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit tegenover het schoolpersoneel. Slechts 19% gaf aan bij heel het schoolpersoneel uit de kast te zijn.

- 50% van de LGBT+leerlingen geeft aan meer dan 10 mensen van het schoolpersoneel te kennen die positief tegenover LGBT+leerlingen staan.

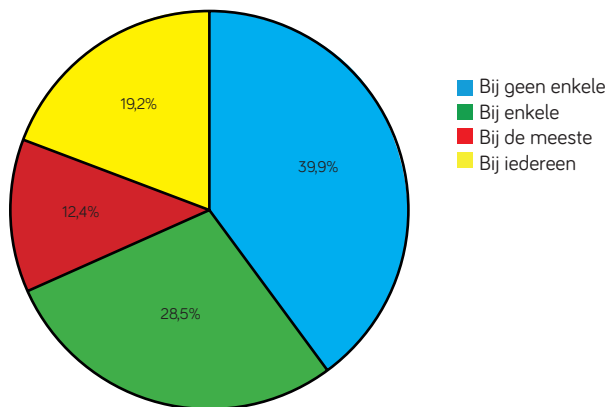
Het is voor LGBT+leerlingen belangrijk dat ze het gevoel hebben dat het schoolpersoneel een positieve attitude heeft over LGBT+personen. Dit heeft een positieve impact hebben op leerlingen die zich uitgesloten voelen door negatieve schoolervaringen. (zie figuur 2.1)

2.1 HET AANTAL LEERKRACHTEN EN SCHOOLPERSONEEL DAT LGBT+ ONDERSTEUNT T.O.V. DE ERVARINGEN VAN LGBT+ LEERLINGEN OP SCHOOL

■ ... wanneer er minder dan 6 leerkrachten (en schoolpersoneel) LGBT+ leerlingen ondersteunt.
■ ... wanneer er 6 of meer leerkrachten (en schoolpersoneel) LGBT+ leerlingen ondersteunt.

2.2 BEN JE UIT DE KAST BIJ EEN DEEL OF HET GEHELE SCHOOLPERSONEEL?

LGBT+ THEMA'S IN DE LES

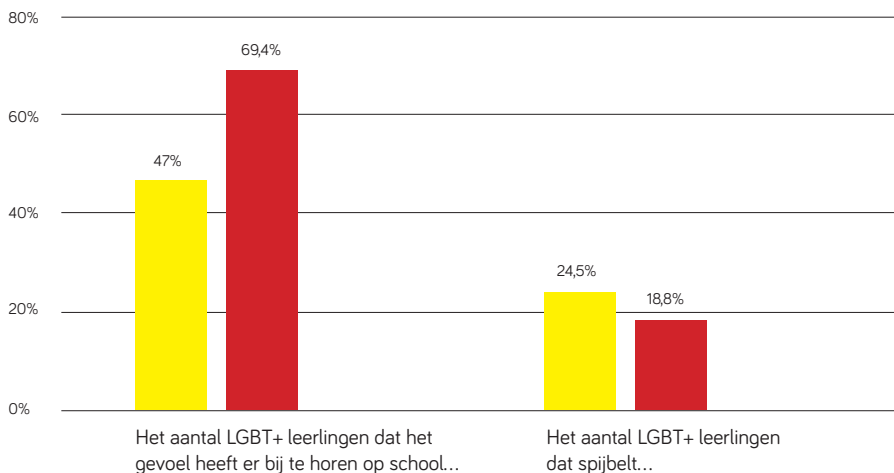
Om de acceptatie van LGBT+leerlingen te vergroten is het belangrijk om te werken aan de attitudes van leerlingen binnen de lessen. We vroegen aan de respondenten of ze positieve dingen geleerd hebben over LGBT+onderwerpen binnen de lessen.

37% van de LGBT+leerlingen heeft het afgelopen jaar op een positieve manier les gehad over het LGBT+thema.

Het werken aan de LGBT+acceptatie binnen de lessen is belangrijk voor acceptatie van LGBT+leerlingen.

Respondenten die het afgelopen jaar positieve lessen gehad hebben over het LGBT+thema hebben het gevoel dat leerlingen hen meer accepteren (63,5%) dan bij respondenten die het afgelopen jaar geen positieve lessen gehad hebben over het LGBT+thema. (47%) (zie figuur 2.3)

2.3 LGBT+ INCLUSIEVE LESSEN EN DE ERVARINGEN VAN LGBT+ LEERLINGEN OP SCHOOL

■ ... wanneer de school geen inclusief curriculum heeft.
■ ... wanneer de school wel een inclusief curriculum heeft.

“Ik zou graag willen dat er meer en opener wordt verteld over holebi's. Bijvoorbeeld in de lessen natuurwetenschappen of biologie legt men altijd uit hoe man en vrouw seks hebben maar twee vrouwen of twee mannen daar vertelt men nooit iets over. Dat is heel jammer aangezien veel mensen hiermee worstelen en zelf geen vragen durven stellen uit angst.”

Scholen zetten ook in op pestpreventie. We vroegen aan de respondenten of ze het afgelopen schooljaar les gehad hebben over pesten en zo ja of deze les dan LGBT+inclusief was.

- 41,8% van de LGBT+leerlingen gaf aan dat er geen aandacht was voor pesten in de lessen.
- Van de LGBT+leerlingen die aangaven dat ze wel les gehad hebben over pesten gaf 35% aan dat het ook over LGBT+personen ging.

CONCLUSIES

De afgelopen 10 tot 15 jaar is er weinig tot geen onderzoek geweest naar de schoolervaringen van LGBT+jongeren in Vlaanderen. Hierdoor is het moeilijk om te vergelijken en de evolutie en progressie die er al dan niet gemaakt is te evalueren. Er zijn in deze periode door çavaria, met ondersteuning van het departement onderwijs, al heel wat stappen gezet om scholen te begeleiden met hoe ze kunnen werken aan een LGBT+ vriendelijk schoolklimaat. Scholen die actief inzetten op positieve beeldvorming van LGBT+ thema's hebben een positief effect op het welbevinden van LGBT+ leerlingen. Deze LGBT+ schoolklimaat enquête toont echter aan dat we er nog niet zijn en dat heel wat LGBT+leerlingen de school niet als een veilige omgeving beschouwen.

De negatieve schoolervaring van LGBT+ jongeren is problematisch. Oorzaken hiervan zijn:

- Het vaak horen van LGBT+negatief taalgebruik.
- Het vaak niet ingrijpen van leerkrachten op negatief taalgebruik.
- Gepest worden (uitgescholden, fysiek aangevallen etc.).
- Weinig zichtbaarheid van LGBT+ thema's in de lessen.

De gevolgen van deze negatieve schoolervaringen zijn niet te onderschatten. De enquête laat zien dat jongeren met deze ervaringen het risico lopen om:

- Vaker afwezig te zijn.
- Bepaalde ruimtes binnen de school proberen te vermijden (bv. toiletten).
- Zich onveilig voelen op school.

“Mijn school houdt te weinig rekening met LGBT+leerlingen. Men staat niet open voor lessen rond LGBT+onderwerpen. Er is volgens de school immers al genoeg acceptatie.”

“Het zou beter zijn moest de school neutrale toiletten gebruiken. Op mijn school wordt sport ook gesplitst tussen jongens en meisjes en dit vind ik zeer ongemakkelijk.”

We zien echter ook hoopvolle zaken bij leerlingen als de school wel inzet op het welbevinden van LGBT+jongeren:

- Veel leerkrachten hebben een positieve attitude ten aanzien van het LGBT+thema. Het feit dat veel leerkrachten echter homonegatief taalgebruik niet corrigeren of dat het thema niet altijd aan bod komt binnen de school, heeft waarschijnlijk te maken met handelingsverlegenheid en te weinig kennis.
- LGBT+jongeren kennen vaak andere LGBT+jongeren op school.
- LGBT+jongeren die melden dat hun school wel inzet op LGBT+zichtbaarheid in de lessen, scoren beter op schoolverbondenheid, voelen zich meer geaccepteerd en spijbelen minder.

“Onze school is heel LGBT-vriendelijk. Ikzelf werk in mijn kunstvakken vaak rond dit thema (als-ook dragqueens etc.) en vooral mijn klastitularis vindt het geweldig. Ze hebben me altijd gesteund, net als mijn ouders.”

“Mijn school staat open voor alles en iedereen. Ik ben daar zeer trots op en ik ben blij om met zoveel verschillende mensen te zijn. Ik heb sinds ik op mijn school ben aangekomen zo veel bijgeleerd over trans-genders en homoseksualiteit. Door leerkrachten en leerlingen.”

“Ik zou dolgraag uit de kast willen komen als transgender, maar ik ben bang dat mijn vrienden, mijn ouders, anderen me niet zullen accepteren.”

“De reden dat ik uit de kast ben bij vrij veel leerlingen is dat erover geroddeld wordt. Ik heb het dus niet vrijwillig verteld.”

“Onze schooldirectie staat weinig open voor dialoog. De directeur is geen homofoob maar hij laat het niet toe om erover te praten. Hij ontwijkt de onderwerpen liever.”

“Ik ben geout bij mij 2 beste vriendinnen. Zij steunen mij door dik en dun en houden van mij zoals ik ben. 1 vriendin grijpt altijd in als er homofobe opmerkingen gemaakt worden, en dit geeft mij een iets veiliger gevoel. Er wordt wel heel vaak gescholden met holebigerichte woorden... Al een geluk dat ik mijn vrienden heb!”

AANBEVELINGEN

Çavaria zet zich, met de steun van het departement onderwijs, al meer dan 15 jaar in om binnen het onderwijs te werken aan een LGBT+ vriendelijk schoolklimaat. Uit onze eigen bevindingen en uit de resultaten van deze enquête zien we dat er nog heel wat werk aan de winkel is om de schoolomgeving LGBT+ vriendelijker te maken. Çavaria doet daarom de volgende aanbevelingen:

- Elke leerling zou op regelmatige basis iets rond het LGBT+thema te zien moeten krijgen op school. Dit kan zowel op een expliciete manier, door bijvoorbeeld voorlichtingslessen, en op een impliciete manier, door beelden in boeken, presentaties die leerkrachten maken, thema's binnen de school etc.
- Verplicht de lerarenopleiding om toekomstige leerkrachten aan te leren hoe ze LGBT+inclusief kunnen werken. Op die manier hebben nieuwe leerkrachten minder handelingsverlegenheid. Deze trainingen moeten inzetten op het ontwikkelen van competenties om enerzijds les te geven over LGBT+thema's. Anderzijds moeten toekomstige leerkrachten getraind worden om zich bewust te zijn van hun eigen houding, bijvoorbeeld rond: taalgebruik, aanspreekvormen, ingrijpen bij LGBT+negatieve situaties, gebruik van beeldmateriaal in lesmateriaal enzovoort.
- De pedagogische begeleidingsdiensten moeten in hun nascholingsaanbod LGBT+thema's regelmatig aanboden laten komen. Op die manier krijgen leerkrachten die al enige jaren voor de klas staan de nodige tools aangereikt om met deze thema's aan de slag te gaan en vooral adequaat te kunnen reageren op mogelijke pestgevallen of onveilige situaties voor LGBT+leerlingen.
- Ondersteun de onderwijskoepels die willen werken aan LGBT+zichtbaarheid binnen de scholen. Het departement onderwijs kan hierin een rol spelen door koepels informatie te geven over de trainingen die beschikbaar zijn en ondersteund worden vanuit het departement onderwijs.
- Laat het LGBT+thema terugkomen in de eindtermen (niet enkel in de derde graad) zodat scholen verplicht zijn om er rond te werken. De enquête toont aan dat leerlingen die op regelmatige basis op een positieve manier les krijgen over LGBT+thema's zich veiliger voelen op school en minder vaak afwezig zijn. Laat de inspectie controleren dat scholen hier effectief op een goede manier aan werken. Inspecties dienen opleidingen te krijgen om op een goede manier de kwaliteit te bewaken.

- Ondersteun initiatieven van leerlingen die zich willen inzetten om LGBT+ zichtbaarheid op hun school te verbeteren. Dit kan door actief GSA's (*Gay Straight Alliances* of Gender en Seksualiteit Allianties) te promoten binnen de Vlaamse scholen. Het LGBT+middenveld kan hierin een actieve rol spelen door deze GSA's te ondersteunen en door acties te organiseren waaraan GSA-studenten kunnen deelnemen.
- Scholen moeten informatie aanbieden die leerlingen naar de juiste hulpverleningskanalen leidt en hen de kans geeft peers te ontmoeten. Dit kan onder meer via folders, posters, en een sociale kaart die aanwezig is bij de leerlingbegeleiding.
- Scholen moeten een inclusief antipestbeleid voeren waarin specifiek aandacht is voor LGBT+personen in de school. Dit in combinatie met het inzetten op veilige inclusieve ruimtes zoals genderinclusieve infrastructuur (bijvoorbeeld toiletten).
- De situatie van LGBT+leerlingen blijven opvolgen door deze scholierenenquête vijfjaarlijks af te nemen. In de tussentijd kunnen universiteiten de data verder analyseren en de koppeling maken met LGBT+gerelateerde onderzoeken. Er is ook meer diepgaand onderzoek nodig naar het welbevinden van LGBT+jongeren. Zo zou het waardevol kunnen zijn om te onderzoeken in hoeverre negatieve schoolervaringen een rol kunnen spelen in een slechter welbevinden op een latere leeftijd bij LGBT+personen.

“Ik heb het gevoel dat mijn school heel open is ten opzichte van holebi- en transgender leerlingen, maar ik vind het spijtig dat er geen extra activiteiten of groepen zijn die daarmee te maken hebben.”

CAVARIA
OPKOMEN VOOR HOLEBI'S EN TRANSGENDERS